

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Інститут людини

Кафедра спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

«ПОГОДЖЕНО»

Проректор з науково-методичної та навчальної роботи

(О.Б. Жильцов)

підпис

прізвище

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Вченою радою Інституту людини

Протокол № 8 від «25» квітня 2018 р.

Учений секретар

« » _____ 2018 р.

 Т.П. Спіріна

ПРОГРАМА

**КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ
З ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

галузь знань: 0101 Педагогічна освіта

напрямок підготовки 6.010105 «Корекційна освіта (логопедія)»

(шифр і назва напрямку підготовки)

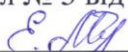
спеціальність _____

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____

(назва спеціалізації)

Освітній рівень: перший бакалаврський

Схвалено на засіданні
кафедри спеціальної психології,
корекційної та інклюзивної освіти
Протокол № 5 від 18 квітня 2018 р.
Зав. кафедрою О.В. Мартинчук

2017 – 2018 навчальний рік

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасна підготовка фахівців за напрямом 6.010105 «Корекційна освіта (логопедія)» ґрунтується на інтеграції навчальних програм, які спрямовані на забезпечення високої ефективності майбутньої професійної діяльності в закладах освіти та реабілітації.

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену з фахових дисциплін передбачає дотримання співвідношення теоретичного компоненту, що проявляється у визначенні рівня сформованості базових знань та уявлень у галузі спеціальної педагогіки, логопедії, спеціальних методик розвитку мовлення і навчання мови дітей з тяжкими порушеннями мовлення, та практичного, який передбачає володіння уміннями і навичками забезпечення корекційно-педагогічного супроводу освітнього процесу в спеціальних навчальних закладах.

Отримання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за напрямом підготовки «Корекційна освіта (логопедія)» базується на визначенні рівня підготовки випускників із нормативних дисциплін циклу професійно-практичної підготовки відповідного навчального плану.

Чинним навчальним планом передбачена така форма держаної атестації:

Напрямок підготовки, освітній рівень	Форма держаної атестації
6.010105 «Корекційна освіта (логопедія)» Перший (бакалаврський) освітній рівень	Комплексний кваліфікаційний екзамен з фахових дисциплін

Питання до комплексного кваліфікаційного екзамену з фахових дисциплін відповідають змісту робочих навчальних програм дисциплін, які виносяться на державну атестацію.

На комплексний кваліфікаційний екзамен з фахових дисциплін виносяться зміст наступних навчальних дисциплін:

- спецпедагогіка з історією;
- спеціальна методика розвитку мовлення;
- спеціальна методика початкового навчання мови;
- логопедія.

Випускники напряму підготовки «Корекційна освіта (логопедія)» повинні мати теоретичні знання та практичні навички з нормативних дисциплін циклу професійно-практичної підготовки відповідно до освітньо-кваліфікаційних характеристик фахівців першого (бакалаврського) освітнього рівня.

ПРОГРАМА
комплексного кваліфікаційного екзамену з фахових дисциплін
для напряму підготовки 6.010105 «Корекційна освіта (логопедія)»,
першого (бакалаврського) освітнього рівня

Спеціальна педагогіка з історією

Спеціальна педагогіка як галузь педагогічної науки. Спеціальна педагогіка як наука про особливості та закономірності навчання і виховання особистості при порушеннях процесів розвитку і соціалізації в спеціальних навчальних закладах. Об'єкт, предмет, мета і завдання спеціальної педагогіки як науки. Зв'язок спеціальної педагогіки з іншими науками. Галузі спеціальної педагогіки (сурдопедагогіка, тифлопедагогіка, олігофренопедагогіка, логопедагогіка, психокорекційна педагогіка, ортопедагогіка, аутизмпедагогіка).

Сучасна термінологія в умовах оновленої гуманістичної парадигми спеціальної педагогіки. Основні поняття спеціальної педагогіки (дефект, дизонтогенез, корекція, компенсація, соціалізація, абілітація та реабілітація, діти з порушеннями та відхиленнями психофізичного розвитку, особи з особливими освітніми потребами, корекційно-розвивальна робота, корекційна спрямованість навчання).

Теоретичні засади спеціальної педагогіки (дефектології). Наукові концепції Л.С. Виготського та їх значення для дефектології. Концепція про культурно-історичне походження психіки та формування вищих психічних функцій, концепція про загальні та специфічні закономірності психічного розвитку в нормі та патології, концепція про провідну роль навчання в розвитку дитини.

Періодизація еволюції ставлення суспільства і держави до осіб з порушеннями психофізичного розвитку (за періодизацією М.М. Малофєєва). Формування системи опіки та лікувальної допомоги людям з порушеннями розвитку в Київській Русі та в країнах Західної Європи. Зародження системи спеціальної освіти в Російській імперії та в країнах Західної Європи. Стан справ у галузі виховання та навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку в Росії наприкінці XIX – на початку XX століття. Ставлення радянського уряду до проблем виховання та навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Здобутки радянської системи спеціальної освіти. Актуальні проблеми вітчизняної спеціальної освіти на сучасному етапі.

Сучасна система освітніх послуг для дітей з особливими освітніми потребами. Система спеціальних дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів для дітей різних нозологій. Аналіз системи надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами.

Загальна характеристика порушень слуху. Предмет і завдання сурдопедагогіки. Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями слуху. Порівняльна характеристика глухих і слабкочуючих дітей. Система корекційно-компенсаторної допомоги людям з порушеннями слуху. Компенсація порушень слуху у дітей. Кохлеарна імплантація як спосіб реабілітації глухих людей. Білінгвістичне навчання глухих. Система освіти для дітей з порушеннями слуху. Психолого-педагогічне обґрунтування змісту освіти в навчальних закладах для глухих дітей і дітей зі зниженим слухом. Особливості навчально-виховного процесу в спеціальних дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах для дітей з порушеннями слуху; можливості врахування цих особливостей в умовах інклюзивного навчання.

Загальна характеристика порушень зору. Предмет і завдання тифлопедагогіки. Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями зору. Порівняльна характеристика сліпих і слабкозорих дітей. Система корекційно-компенсаторної допомоги людям з порушеннями зору. Умови виховання і навчання дітей з вадами зору. Компенсація порушень зору у дітей. Система освіти дітей з порушеннями зору. Психолого-педагогічне обґрунтування змісту освіти в навчальних закладах для сліпих дітей і дітей зі зниженим зором. Особливості навчально-виховного процесу в спеціальних дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах для дітей з порушеннями зору; можливості врахування цих особливостей в умовах інклюзивного навчання.

Поняття про порушення інтелекту. Розумова відсталість як соціально-педагогічна проблема. Ознаки, види і ступені розумової відсталості. Предмет і завдання олігофренопедагогіки/психокорекційної педагогіки. Психолого-педагогічна характеристика дітей з інтелектуальними порушеннями. Основні психологічні особливості розвитку та навчально-пізнавальної діяльності дітей з розумовою відсталістю (порушення психічних процесів, якостей знань, пізнавальних вмінь і навичок, розумової працездатності, самостійності, критичності, мотивації учіння та ін.). Система корекційно-компенсаторної допомоги людям з розумовою відсталістю. Система освіти для дітей з розумовою відсталістю. Психолого-педагогічне обґрунтування змісту освіти в навчальних закладах для дітей з розумовою відсталістю. Особливості навчально-виховного процесу в спеціальних

дошкільних і навчальних закладах для дітей з розумовою відсталістю; можливості врахування цих особливостей в умовах інклюзивного навчання.

Загальне поняття про граничні форми інтелектуального порушення і затримку темпу психічного розвитку. Діти з труднощами в навчанні. Проблема вивчення, навчання та виховання дітей із ЗПР. Типологія ЗПР (класифікація К.С.Лебединської). Психолого-педагогічна характеристика дітей з труднощами в навчанні. Специфічні особливості психічного розвитку різних категорій дітей з труднощами в навчанні. Система корекційно-компенсаторної допомоги дітям із затримкою психічного розвитку. Особливості змісту освіти дітей з труднощами в навчанні (затримкою психічного розвитку).

Поняття про синдром дефіциту уваги та гіперактивності (СДУГ). Причини виникнення СДУГ. Ознаки СДУГ: зниження уваги, гіперактивність та імпульсивність. Клініко-психолого-педагогічна характеристика осіб зі СДУГ. Особливості корекційно-розвивальної роботи з дітьми зі СДУГ.

Загальна характеристика мовленнєвих порушень. Предмет і завдання логопедагогіки. Психолого-педагогічна характеристика дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Система логопедичної допомоги і навчальних закладів для дітей з мовленнєвими порушеннями. Психолого-педагогічне обґрунтування змісту освіти в школі для дітей з мовленнєвими порушеннями. Напрями корекційно-компенсаторної роботи з дітьми дошкільного і шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.

Загальна характеристика порушень опорно-рухового апарату. Специфіка рухового розвитку при ДЦП. Форми ДЦП. Предмет і завдання ортопедагогіки. Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Особливості мовленнєвого і психічного розвитку дітей з дитячим церебральним паралічем. Система навчальних закладів для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Психолого-педагогічне обґрунтування змісту освіти в закладах для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Сучасні технічні, ортопедичні та допоміжні засоби розвитку, навчання і соціалізації дітей з церебральними паралічами. Завдання, принципи і напрями корекційно-компенсаторної роботи при дитячому церебральному паралічі. Етика поводження здорових людей з особами, які мають середні та тяжкі рухові вади. Перспективи професійної реабілітації та соціальної адаптації осіб з порушеннями опорно-рухового апарату.

Поняття про розлади аутистичного спектра. Класифікація розладів аутистичного спектра за ступенем тяжкості. Клініко-психолого-педагогічна характеристика осіб з розладами аутистичного спектра. Предмет і завдання

аутизмпедagogіки. Система корекційно-компенсаторної допомоги дітям з розладами аутистичного спектра. Технології розвитку і навчання аутичних дітей. Засоби розвитку контакту аутичних дітей з довкіллям. Можливості розвитку, освіти і соціалізації аутичних осіб.

Логодидактика як галузь наукового знання. Принципи корекційно-педагогічного процесу. Принцип розвивального навчання. Принцип єдності діагностики і корекції відхилень в розвитку. Принцип врахування співвідношення первинного порушення і вторинних відхилень у розвитку дитини. Генетичний принцип. Принцип корекційно-компенсаторної спрямованості навчання. Принцип соціально-адаптувальної спрямованості навчання. Принцип діяльнісного підходу у навчанні та вихованні. Принцип раннього початку корекційно-педагогічного впливу. Принцип педагогічного оптимізму. Принцип диференціального та індивідуального підходу. Принцип необхідності спеціального педагогічного керівництва.

Специфіка використання організаційних форм навчання в освітньому процесі спеціального навчального закладу.

Специфіка використання методів навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

Загальні основи спеціальної дошкільної дидактики. Теоретичні основи комплексного підходу до корекційно-розвивальної роботи: врахування загальних і специфічних особливостей в розвитку дітей. Особливості реалізації комплексного підходу до корекційно-розвивальної роботи в дошкільному закладі. Структура корекційно-педагогічного процесу в дошкільному навчальному закладі. Загальнодидактичні принципи педагогічного процесу в ДНЗ. Поняття про метод і прийом навчання. Особливості застосування методів навчання і виховання в спеціальному дошкільному навчальному закладі. Класифікації методів навчання: за джерелом знань, за типом пізнавальної діяльності. Форми організації навчання дітей дошкільного віку: дидактична гра, екскурсія, заняття. Структура заняття. Вимоги до занять з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку.

Рекомендована література

1. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник / С.П. Миронова, О.В. Гаврилов, М.П. Матвєєва; за заг. ред. С.П. Миронової. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – 264 с.

2. Синьов В.М. Основи дефектології / В.М. Синьов, Г.М. Кoberник. – К. : Вища шк., 1994 . – 141 с.

3. Спеціальна педагогіка: навчальний посібник / О.В. Мартинчук, І.М. Маруненко, К.В. Луцько та ін. – К. : Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2017. – 364 с.
4. Специальная педагогика / [Л.И. Аксенова, Б.А. Архипов, Л.И. Белякова и др.]; под ред. Н.М. Назаровой. – М. : Академия, 2010. – 400 с.
5. Специальная педагогика : в 3 т. : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / под ред. Н.М. Назаровой. – Т. 1: История специальной педагогики / [Г.Н. Пенин, Н.М. Назарова]. – М.: Академия, 2007. – 352 с.
6. Специальная педагогика : в 3 т. : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / под ред. Н.М. Назаровой. – Т. 2: Общие основы специальной педагогики / [Н.М. Назарова, Л.И. Аксенова, Т.Г. Богданов, С.А. Морозов. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 352 с.
7. Специальная педагогика: в 3 т.: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / под ред. Н.М. Назаровой. – Т. 3: Педагогические системы специального образования / Н.М. Назарова, Л.И. Аксенова, Л.В. Андреева и др. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 400 с.
8. Специальная дошкольная педагогика: [учебное пособие] / Е.А. Стребелева, А.Л. Венгер, Е.А. Екжанова и др. / Под ред. Е.А. Стребелевой. – М.: Академия, 2001. – 312 с.
9. Тарасун В. Логодидактика / В. Тарасун. – К. : Слово, 2011. – 392 с.

Спеціальна методика розвитку мовлення

Предмет, завдання та методологічні основи курсу спеціальної методики розвитку мовлення. Поняття культури мовлення. Мова як спеціально людський засіб спілкування. Розвиток мовлення і розвиток мислення. Природнича психофізіологічна основа мовлення (вчення І.П. Павлова, П.К. Анохіна, О.Р. Лурія, О.О. Леонтьєва). Психологічні основи спец. методики розвитку мовлення (вчення Л.С. Виготського, С.П. Рубінштейна, М.І. Жинкіна, Д.Б. Ельконіна, А.К. Маркової та інших). Мовознавство, лінгвістика як теоретичні основи методики розвитку та навчання рідної мови.

Поняття закономірностей засвоєння мови. Характеристика закономірностей засвоєння мови. Принципи навчання. Дидактичні принципи: загальні та спеціальні. Методичні принципи: загальні та часткові.

Завдання, зміст, форми розвитку мовлення дітей у спеціальному дошкільному закладі. Операційні компоненти розгорнутого мовлення.

Засоби, методи та прийоми розвитку мовлення в спеціальному дошкільному навчальному закладі.

Поняття зв'язного та творчого мовлення. Речення як основна комунікативна одиниця мовлення. Поняття зв'язності та незв'язності мовлення (Л.С.Рубінштейн, А.М.Леушина). Види зв'язного мовлення. Діалогічне мовлення, визначення та форми. Монологічне мовлення, його характеристика. Поняття творчого зв'язного мовлення, його характеристика та місце в розвитку зв'язного мовлення. Мовленнєві уміння та навички, що забезпечують дитині необхідне структурне та смислове оформлення висловлювання.

Розвиток діалогічного мовлення. Спеціальна методика навчання бесіди. Характеристика та зміст діалогічного мовлення. Форми діалогічного мовлення. Спец. методика навчання дітей початковим формам діалогу. Зміст та структура бесід. Спеціальна методика їх проведення.

Спеціальна методика навчання дітей описам. Спеціальна методика навчання розповідання за картинами. Види розповідей у відповідності з типом картин. Значення навчання розповідання за серією сюжетних картинок та вимоги до них. Зміст сюжетних серій послідовних картинок. Види серій сюжетних картинок за ступенем складності розуміння послідовності розгортання сюжету. Послідовність навчання складання розповіді за серією сюжетних картинок. Завдання, які розв'язують під час складання розповіді.

Спеціальна методика навчання переказу художніх творів. Поняття переказу, його значення для розвитку зв'язного мовлення. Структура занять з переказу. Мета і зміст підготовчого етапу. Читання тексту твору. Розбір змісту твору. Переказ тексту. Види переказів. Аналіз та обговорення дитячих переказів.

Спеціальна методика навчання складання творчих розповідей. Поняття творчого розповідання. Класифікація творчих розповідей в залежності від використаного матеріалу і за змістом. Напрямки та форми роботи. Засоби вербальної творчості.

Спеціальна методика словникової роботи. Поняття та значення словникової роботи. Закономірності становлення слова у дітей. Методологічні основи збагачення словника дітей з ТПМ. Спеціальна методика формування пасивного та активного словника дітей. Завдання словникової роботи: загальні та спеціальні. Принципи словникової роботи. Зміст словникової роботи. Напрями логопедичної роботи з формування та розвитку словника. Формування синтаксичних зв'язків слів. Розвиток словотворення. Уточнення граматичного значення слова. Методи і прийоми словникової роботи.

Спеціальна методика формування граматичної будови мови. Поняття граматики, граматичних значень. Закономірності засвоєння граматичних

значень дітьми дошкільного віку. Завдання та шляхи формування граматичної сторони мовлення у дітей із ТБМ.

Спеціальна методика формування морфологічної сторони мовлення у дітей із ТБМ. Особливості оволодіння дітьми категоріями морфології – числом, відмінком, родом, особами. Завдання та зміст формування морфологічної сторони мовлення. Етапи логопедичної роботи з формування словозміни у дошкільників з ТБМ. Послідовність роботи над реченням. Послідовність роботи з диференціації кожної граматичної форми. Навчання дітей навичкам використання прийменниково-відмінкових форм.

Спеціальна методика формування способів словотворення. Методологічні основи процесу словотворення у дітей. Зміст формування словотворення у дітей із ТБМ (за етапами навчання у відповідності з рівнем мовленнєвого недорозвинення). Етапність у роботі. Особливості спец. методики формування граматичної системи словотворення у дітей із ТБМ.

Спеціальна методика формування синтаксичної сторони мовлення у дітей. Синтаксис як предмет вивчення. Словосполучення і речення як самостійні синтаксичні одиниці. Завдання та спеціальна методика навчання складання простих речень. Види та прийоми роботи. Спеціальна методика навчання складання складносурядних та складнопідрядних речень. Осмислення значень сполучників сурядності та підрядності. Прийоми навчання оволодіння навичками конструювання складних речень.

Рекомендована література

1. Алексеева М. М., Яшина Б. И. Методика развития речи и обучения родному языку дошкольников: Учеб. пособие для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений. - 3-е изд., стереотип. / М. М. Алексеева, Б. И. Яшина. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 400 с.
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: [підручник] / За ред. А. М. Богуш. – К.: Вища школа, 2007. – 542 с.
3. Дитина. Програма навчання і виховання дітей дошкільного віку від двох до семи років / Наук. кер. програмою: О. В. Проскура, Л. П. Кочина, В. У. Кузьменко, Н. В. Кудикіна. / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т імені Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2012.
4. Ефименкова Л. Н. Формирование речи у дошкольников / Л. Н. Ефименкова. – М.: Просвещение, 1981. – 112 с.

5. Жукова Н. С., Мастюкова Е. М., Филичева Т. Б. Преодоление задержки речевого развития у дошкольников / Н. С. Жукова, Е. М. Мастюкова, Т. Б. Филичева. – М.: Просвещение., 1973.
6. Марченко І. С. Спеціальна методика початкового навчання української мови. Навчально-методичний посібник /І. С. Марченко. – К: ВД «Слово», 2013. – 285 с.
7. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільних закладах /за ред. А. М. Богуш. – К.: Вища школа, 1992. – 413 с.
8. Миронова С. А. Развитие речи дошкольников на логопедических занятиях / С. А. Миронова. – М.: Просвещение, 1991.
9. Соботович Е.Ф. Нарушения речевого развития у детей и пути их коррекции / Е. Ф. Соботович. – К.: ИСДО, 1995.
10. Соботович Е.Ф. Методика выявления речевых нарушений у детей и диагностика их готовности к школьному обучению / Е. Ф. Соботович. – К., 1998.
11. Филичева Т. Б., Чевелева Н. А. Логопедическая работа в специальном детском саду / Т. Б. Филичева, Н. А. Чевелева. – М.: Просвещение, 1987.

Спеціальна методика початкового навчання мови

Предмет, мета та завдання спецметодики початкового навчання мови. Зв'язки спеціальної методики рідної мови з логопедією, методикою викладання мови в загальноосвітній школі, дидактикою, загальною та спеціальною психологією, лінгвістикою. Методи наукових досліджень, які використовуються в процесі розвитку спеціальної методики рідної мови.

Поняття про систему навчання мови дітей з порушеннями мовлення: загальна характеристика; науково-методологічні основи побудови системи навчання рідної мови у спеціальній школі для дітей із порушеннями мовлення.

Мета і завдання навчання дітей із ТПМ рідної мови. Зв'язок завдань навчання мови із загально-шкільними навчально-виховними завданнями. Навчання мови як засобу спілкування та знаряддя пізнавальної діяльності (формування та корекція мовлення) та вивчення рідної мови як предмету шкільного навчання.

Зміст та структура навчання мови в спеціальному закладі для дітей з порушеннями мовлення. Програма з рідної мови для підготовчого-4 класів для дітей із порушеннями мовлення, принципи її побудови, огляд програмових вимог.

Методика формування звуковимови. Формування звукової сторони мовлення в онтогенезі. Характеристика вимовної сторони мовлення учнів із ТПМ, які вступають у підготовчий клас спеціальної школи. Значення та місце роботи з формування вимовних навичок в системі спеціального навчання рідної мови. Напрямки логопедичної роботи з формування вимови у дітей з порушеннями мовлення. Організація та методика проведення уроків з формування звукової сторони мовлення у дітей з порушеннями мовлення.

Спецметодика формування граматичної сторони мовлення. Особливості граматичної сторони мовлення у дітей з порушеннями мовлення. Специфіка формування граматичної сторони мовлення у дітей в процесі вивчення предмету українська мова в початковій школі.

Спецметодика розвитку словника у дітей з порушеннями мовлення. Закономірності засвоєння словника в нормі. Характеристика словникового запасу учнів, які поступають у підготовчий клас школи для дітей із ТПМ. Динаміка оволодіння словником у процесі навчання рідної мови. Поняття про словникову роботу в спеціальній школі.

Спецметодика формування граматичної сторони мовлення у дітей з порушеннями мовлення. Граматична будова мови та закономірності оволодіння нею в нормі. Характеристика граматичної будови мовлення учнів, які поступають у підготовчий клас спеціальної школи для дітей із ТПМ. Динаміка оволодіння граматичною будовою мови в процесі спеціального навчання. Сутність процесу практичного оволодіння граматичною будовою мови в умовах спеціального навчання. Поняття про систему роботи з формування граматичної будови мовлення. Спеціальна методика з формування в учнів граматичних узагальнень.

Спецметодика навчання грамоти. Поняття про грамоту. Завдання, зміст та специфіка роботи з навчання учнів із порушеннями мовлення грамоти. Необхідні передумови до оволодіння грамотою (поняття про готовність до навчання читання та письма). Сутність проблеми навчання елементарних навичок читання та письма дітей із ТПМ. Психолінгвістичні основи та психофізіологічні механізми читання та письма. Типові труднощі та помилки, які виникають в учнів із мовленнєвими порушеннями під час оволодіння грамотою та можливі шляхи їх подолання. Місце та значення занять з навчання читання та письма в системі спеціального навчання рідної мови. Послідовність вивчення звуків та букв, типів складів та слів за їх складовою будовою. Навчання грамоти як засіб розумового та мовленнєвого розвитку дітей із ТПМ. Структура процесу навчання грамоти в спеціальних закладах освіти. Характеристика добукарного періоду навчання грамоти. Букварний період навчання грамоти.

Спецметодика розвитку зв'язного мовлення. Завдання, зміст та організація роботи з розвитку зв'язного мовлення у дітей із порушеннями мовлення. Поняття про діалогічне та монологічне мовлення як основні складові компоненти зв'язного мовлення. Методика розвитку монологічного мовлення у дітей із порушеннями мовлення. Напрямки та особливості методики розвитку діалогічного мовлення у дітей із порушеннями мовлення.

Рекомендована література

1. Навчальна програма з української мови для 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення [Електронний ресурс]. // уклад. Л. І. Трофименко. – К., 2014 р. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua>.
2. Навчальна програма з української мови для підготовчого класу спеціального загальноосвітнього навчального закладу для дітей з тяжкими порушеннями мовлення [Електронний ресурс]. // уклад. Л. І. Трофименко. – К., 2014 р. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua>.
3. Русский язык в школе для детей с тяжелыми нарушениями речи : учеб. пособ. для студ. сред. спец. и высш. учеб. завед., обучающихся по специальности «Логопедия» / под ред. А.А. Алмазовой, В.И. Селиверстова. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2011. – 374 с.
4. Соботович Е.Ф. Нарушения речевого развития у детей и пути их коррекции: Навчально-методичний посібник. – К.: ІСДО, 1995. – 204 с.
5. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей: навчально-методичний посібник за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта»/ В. Є. Бенера, Н. В. Маліновська. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. – 384 с.
6. Чередніченко Н.В. Початковий курс навчання української мови молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення : навч.-метод.посіб. – К: Видавничий дім Слово. – 2012. – 208 с.

Логопедія

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЛОГОПЕДІЇ

Логопедія як наука про розлади мовлення, про методи їх попередження, виявлення та подолання засобами спеціального навчання та виховання. Об'єкт і предмет, мета і завдання логопедії як науки. Зв'язок логопедії з іншими науками та їх значення для розвитку теорії і практики логопедії. Мова і мовлення як діалектична єдність соціального, біологічного і

психічного. Причини мовленнєвих порушень. Лінгвістичний, медико-біологічний та психолого-педагогічний підходи до аналізу мовленнєвих вад. Сучасні клініко-педагогічна та психолого-педагогічна класифікації мовленнєвих розладів.

ДИСЛАЛІЯ

Визначення дислалії, значення терміну. Короткі відомості з історії вивчення вад звуковимови. Поширеність та особливості прояву дефекту в різних вікових групах дітей. Вплив вад вимови звуків на оволодіння грамотою, на розвиток особистості дитини. Класифікація дислалії відповідно до причин, механізмів, кількісних та якісних проявів дефекту звуковимови. Функціональна дислалія, її форми відповідно до порушення психофізіологічного механізму; симптоматика. Органічна дислалія, її зумовленість аномаліями будови артикуляційного апарату. Мета, зміст та методика обстеження дитини з дислалією. Принципи, зміст та методи логопедичної роботи, спрямованої на виховання правильної вимови звуків. Характеристика основних етапів роботи над звуком: формування первинних вимовних умінь та навичок, постановки звуків і їх автоматизації, диференціації та введення у зв'язне мовлення. Недоліки вимови приголосних звуків та методика їх подолання.

ДИЗАРТРИЯ

Поняття про дизартрію, анартрію. Характеристика ступенів прояву та різновидів неврологічної патології як основи виникнення дизартрії. Основні порушення при дизартрії (структура дефекту). Класифікації дизартрії. Особливості когнітивного та психосоціального розвитку при дизартрії. Сучасні уявлення про легкі дизартричні розлади. Комплексний підхід до діагностики та реабілітації при дизартрії. Сутність всебічного обстеження та оцінки особливостей розвитку при дизартрії. Медико-психолого-педагогічний підхід до подолання порушень при дизартрії.

РИНОЛАЛІЯ

Визначення ринолалії. Анатомо-фізіологічні основи вивчення ринолалії. Характер ушкоджень мовленнєвого апарату при різних формах ринолалії. Сучасні уявлення про етіологію та патогенез внутрішніх незрощень губи та піднебіння. Сучасні клінічні підходи до лікування і медичної реабілітації дитини із ВНГП. Медико-психолого-педагогічна допомога дітям з ВНГП в Україні і закордоном. Психолого-педагогічна характеристика дітей з ринолалією. Первинні і вторинні дефекти при ринолалії. Класифікація ринолалії. Основні форми ринолалії. Етіологія «відкритої» і «закритої» ринолалії. Симптоматика форм «відкритої», «закритої» і «змішаної» форм

ринолалії. Характеристика і співвідношення мовленнєвих та немовленнєвих симптомів. Особливості фізичного, психічного та мовленнєвого розвитку дітей із ринолалією. Обстеження мовлення дітей з ринолалією. Методика логопедичної роботи з подолання ринолалії.

ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНИЙ НЕДОРОЗВИТОК МОВЛЕННЯ (ФФНМ)

Психолого-педагогічна класифікація порушень мовленнєвого розвитку. Історичний аспект розвитку класифікації порушень мовленнєвого розвитку у дітей. Сучасні клініко-педагогічна та психолого-педагогічна (за Р.Є.Левіною) класифікації мовленнєвих розладів. Поняття про ФФНМ. Затримка та недорозвиток мовлення. Визначення фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення. Статистичні дані про поширеність ФФНМ. Причини мовленнєвих порушень /біологічні і соціально-психологічні, органічні і функціональні, центральні і периферичні/. Екзогенні та ендогенні фактори в етіології ФФНМ. Формування звукової сторони мовлення в онтогенезі. Психолого-педагогічна характеристика дітей із ФФНМ. Характеристика пізнавальної діяльності дітей з ФФНМ. Характеристика готовності дітей з ФФНМ до школи.

ЗАГАЛЬНИЙ НЕДОРОЗВИТОК МОВЛЕННЯ (ЗНМ)

Поняття про ЗНМ. Поняття про системний недорозвиток мовлення. Визначення загального недорозвитку мовлення, відмежування його від інших форм мовленнєвої патології. Етіологія ЗНМ. Психологічні механізми розвитку мовлення в онтогенезі. Загальнофункціональні механізми мовлення. Психологічні механізми розвитку лексичної та граматичної сторін мовлення. Нормативні показники та критерії оцінювання стану сформованості лексичної сторони мовлення дитини. Нормативні показники та критерії оцінювання стану сформованості граматичної сторони мовлення дитини. Специфічні відхилення в формуванні всіх компонентів мовленнєвої системи при ЗНМ: фонетико-фонематичної; лексичної; граматичної; зв'язного мовлення. Особливості немовленнєвих функцій у дітей. Рівні загального недорозвитку мовлення (за Р.Є. Левіною). Обстеження мовлення дітей із ЗНМ. Зміст та методика логопедичної роботи при ЗНМ.

ЗАЇКАННЯ

Поняття, причини виникнення та симптоматика заїкання. Клініко-фізіологічна характеристика заїкання. Фізіологія заїкання. Симптоматика заїкання. Класифікація заїкання. Психологічні особливості особистості

заїкуватих. Клінічне та психолого-педагогічне обстеження заїкуватих. Комплексний підхід до подолання заїкання. Сучасні методики та технології подолання заїкання в учнів, підлітків та дорослих. Профілактика заїкання.

АЛАЛІЯ

Визначення алалії. Причини, механізми алалії. Основні наукові напрямки вивчення алалії на сучасному етапі. Анатомо-фізіологічний аспект вивчення алалій. Класифікації алалій за різними принципами (етіологічним, патогенетичним, психологічним, лінгвістичним, психолінгвістичним). Структура дефекту при алалії. Основні форми алалії (моторна, сенсорна), форми моторної алалії (аферентна та еферентна, мішана). Поняття моторної (експресивної) алалії. Особливості формування всіх компонентів мовленнєвої системи у дітей із моторною алалією. Діагностичне обстеження дітей із алалією. Система корекційного впливу при моторній алалії. Поняття про сенсорну алалію. Психолого-педагогічна характеристика дітей із сенсорною алалією. Диференційна діагностика сенсорної алалії. Система корекційно-виховного впливу при сенсорній алалії.

АФАЗІЯ

Визначення афазії, етіологія, механізми. Причини афазії. Характерні для афазії патогенні фактори. Співвідношення органічних і функціональних уражень, нейродинамічні перебудови. Механізми різних форм афазії. Афазія у дітей і дорослих. Класифікація афазій за різними принципами (етіологічним, патогенетичним, клінічним, психолінгвістичним). Основні форми афазій, їх характеристика (акустико-гностична, акустико-мнестична, семантична, динамічна, аферентна моторна, еферентна моторна, мішана форма). Мовленнєва симптоматика різних форм афазій. Немовленнєва симптоматика різних форм афазії. Діагностика мовленнєвих та немовленнєвих порушень при афазії. Система корекційно-відновлювальної роботи при афазії. Зміст та методики корекційно-відновлювальної роботи при різних формах афазії.

ОСОБЛИВОСТІ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ ПРИ ПОРУШЕННЯХ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ

Характеристика писемного мовлення з позицій психолінгвістичного підходу. Загальна характеристика вад писемного мовлення. Симptomатика дисграфії, дислексії, дизорфографії. Класифікація дисграфії, дислексії та дизорфографії. Логопедичне вивчення дітей з помилками у процесі читання та письма. Діагностика дисграфії, дислексії, дизорфографії. Методика

подолання фонетичних помилок у письмі дітей із дисграфією. Методика подолання графічних та оптико-просторових помилок у письмі молодших школярів. Корекційна робота з подолання морфологічних та синтаксичних помилок у дітей із дисграфією та дизорфографією. Корекція та розвиток психічних процесів та розумових операцій у дітей із дисграфією, дислексією та дизорфографією. Формування готовності до навчання грамоти у дошкільників із недостатнім рівнем розвитку передумов письма. Організація логопедичної роботи з профілактики порушень писемного мовлення у молодших школярів.

Рекомендована література

1. Винарская Е.Н. Дизартрия. – М., 2005.
2. Данілавічюте Е. А. Нейродинамічна основа моделювання мовлення та дрібної моторики в контексті комплексної технології надання допомоги при ДЦП [Електронний ресурс] / Е. Данілавічюте // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2015. – № 4. – С. 8–16.
3. Данілавічюте Е. А. Нейродинамічна основа моделювання мовлення та дрібної моторики в контексті комплексної технології надання допомоги при ДЦП [Електронний ресурс] / Е. Данілавічюте // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2015. – № 4. – С. 8–16.
4. Довідник учителя-логопеда / Авт.-упор. С.М. Лупінович. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 112 с.
5. Ільяна В. М. Особливості організації корекційної роботи вчителя-логопеда з розвитку фонематичних процесів у дітей молодшого шкільного віку з ТПМ / В. М. Ільяна // Особлива дитина: навчання та виховання. – 2015. – № 2. – С. 45–53.
6. Ипполитова А.Г. Открытая ринолалия / Под ред. О.Н. Усановой. – М., 1983.
7. Конопляста С.Ю. Ринолалія від А до Я. – К.: Вид. дім «Слово», 2015.
8. Логопедия. Учебное пособие для студ. дефектол. факульт. пед. вузов / под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской. – 3-е изд. – М.: Владос, 1999.
9. Логопедія / За ред. проф. М.К. Шеремет. – К.: Вид. дім «Слово», 2014. – 672 с.
10. Логопедія. / [Шеремет М.К., Тарасун В.В., Конопляста С.Ю. та ін.] : за ред. М.К. Шеремет. – [друге вид., перер. і доп.] – К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. – 776 с.
11. Поваляева М.А. Справочник логопеда. – Р-н-Д, 2001.
12. Правдина О.В. Логопедия. – М.: Просвещение, 1973.

13. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови у дітей. –К.: Рад. шк.,1983.

14. Тищенко В. В. Логопедична тераностика: концепт нового напрямку діагностики та корекції мовленнєвих порушень / В. В. Тищенко // Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): зб. наук. праць – Вип. 7. – Т. 1. – Кам'янець-Подільський, «Медобори-2006». – 2016. – С. 393–402.

15. Тищенко В. В. Класифікації порушень мовленнєвого розвитку: сучасний стан, протиріччя та шляхи їх усунення / В. В. Тищенко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – 2016. – Вип. 29. – С. 112-118.

16. Филичева Т.Б., Чевелева Н.А. Логопедическая работа в специальном детском саду. – М.: Просвещение,1987.

17. Чередніченко Н.В. Формування фонетико-графічної грамотності у молодших школярів із порушеннями мовленнєвого розвитку в умовах корекційного навчання: навч.-метод. посіб. / Н.В. Чередніченко, Д.М. Горбачова. – К.: ДІА, 2016. – 212 с.

18. Хрестоматія з логопедії: Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринологія : навч. посіб. / ред.: М. К. Шеремет, І. В. Мартиненко. – 2-ге вид., змін. і доповн. – К. : КНТ, 2008. – 380 с.